

Vyšší spravedlnost – nezabiješ

Kázání v sérii výkladů Ježíšova kázání na hoře

Matouš 5,21-26

21 Slyšeli jste, že bylo řečeno otcům: ‚Nezabiješ! Kdo by zabil, bude vydán soudu.‘ 22 Já však vám pravím, že již ten, kdo se hněvá na svého bratra, bude vydán soudu; kdo snižuje svého bratra, bude vydán radě; a kdo svého bratra zatracuje, propadne ohnivému peklu. 23 Přinášíš-li tedy svůj dar na oltář a tam se rozpomeneš, že tvůj bratr má něco proti tobě, 24 nech svůj dar před oltářem a jdi se nejprve smířit se svým bratrem; potom teprve přijď a přines svůj dar. 25 Dohodni se se svým protivníkem včas, dokud jsi s ním na cestě k soudu, aby tě neodevzdal soudci a soudce žalárníkovi, a byl bys uvržen do vězení. 26 Amen, pravím ti, že odtud nevyjdeš, dokud nezaplatíš do posledního haléře.

Úvod – Problematizace přikázání

Nevím, kolikrát jste v životě chtěli někoho zabít, nebo někoho zabili?... Přikázání desatera „nezabiješ“ působí na první pohled jako velmi snadno splnitelný příkaz. Určitě vedle následujícího „nezcizoložíš“, které bývá častěji skloňovaným problémem. Pamatuji si na spoustu seminářů na sjezdu mládeže o sexualitě, ale žádný seminář o vnitřním zápasu s pokušením zabít svého učitele. Podle českého statistického úřadu se v posledních letech stalo v naší zemi mezi 120-160 vraždami ročně. I když je to strašné, vlastně to není mnoho ve srovnání s jinými zločiny. „Nezabiješ“ se zdá velmi snadné. A vlastně jsme rádi, že v desateru je!

Když si plníme modrý život, což je skautský check-list, kde si skaut průběžně kontroluje svou morální zdatnost – za každý splněný dobrý skutek (jako např. otužování, pomoci, ale i nelhat) si každý den modře vybarví okénko,- když tedy vybarvujeme na konci dne okénka – okénka zákazu vraždy tvoří v týdnu jednolitou modrou čáru, a my se můžeme potěšit nad její neporušeností a dojmout se nad naší vzorností. Díky Bohu, alespoň jedno přikázání je jednoduché!

Ježíš nám ovšem náš dobrý pocit kazí. Nesouhlasí s výkladem, že v přikázání jde jen o samotný skutek vraždy. Vše začíná už vnitřními myšlenkami a emocemi, motivací a záměry. Jde o lidské srdce, které potřebuje obnovu. A právě o obnoveném srdci Božím odpuštěním je dnešní text především.

Máme čtvrté zastavení nad Ježíšovým kázáním na hoře. Už jsme četli pasáž o blahoslavenstvích – oslavě života Ježíšových následovníků, který se projevuje na prvním místě pokořením se před Bohem, uvědoměním si vlastní hříšnosti a z toho vyrůstající touhou po odpuštění, tichosti, spravedlnosti, milosrdenství, čistotě srdce, působení pokoje, touhou po zření Boha a království nebeském. Právě pokorní a zbožní lidé jsou potřebnou solí země a světlem světa. Dnešní text nám pak velmi konkrétně ukazuje „vyšší spravedlnost,“ o které Ježíš mluvil, když říkal, že nepřišel Zákone zrušit, ale naplnit.

Text

Ježíš se zaměřuje na srdce

Ježíš pokračuje ve své řeči formulí: *Slyšeli jste, že bylo řečeno,“ - „Ale já vám pravím“*. Uslyšíme ji v jeho kázání ještě pětkrát. Ježíš jí zásadně ostří svědomí svých posluchačů, uchválené léty zákonické praxe. Namísto tupých a tvrdých tužek, které zvládají leda jednoduché, široké tahy, ořezává špičky lidských srdcí, aby kreslili tenoučkou linkou a byly schopny vystihnout i ty nejsložitější vztahové situace. Ježíš nechce systém tabulek, okýnek, katalogů provinění, který je sice jednoduchý a přehledný, ale nejde do hloubky. Ježíš chce proměnu srdce.

Zahrajme si chvíli v našich hlavách na právníky a zkusme si pár kliček – pár tlustých čar. Jak se dal zákon zjednodušit a jak i my si ho někdy zjednodušujeme: „Nezabiješ“ – znamená to tedy: nesmím

zabít, ale můžu přizabít. Také si můžu vynutit násilím, to přece také není vyloučeno. Můžu druhého omezit. Můžu ho přizabít ne tělesně, ale na jeho existenci, nějak zabránit v plnosti jeho života, ubrat mu prostor. Nemůžu zabít, můžu ale zotročit – dotčený sice ze svého života nic mít nebude, bude dělat, co mu já nařídím, ale bude žít. „Nezabiju“ – ale lhostejně ponechám svému osudu. Každý je přece strůjcem svého štěstí a má se zařídit, jak mu osud nadělí. „Nezabiju“ – ale o psychickém mučení a vydírání se nic neříká – mohu tedy druhého manipulovat. „Nezabiješ“, ale koho? Jsou lidé, kteří za to ani nestojí. >> Vidíme, že „nezabiješ“ je dosti úzké, pokud se dostane do zlé mysli. Pokud s ním pracuje zlé srdce.

Ježíš ale míří právě do lidského nitra a ostří svědomí. Už pouhým hněvem zabíjí člověk člověka, také ponižováním a zatracováním.

Hněv

Hrozivost hněvu dobře vystihl DB ve své knize Následování:

Každý hněv útočí na život druhého, nepřeje mu život a usiluje o jeho zničení. [...] Slovo, které nám uklouzne, které bereme na lehkou váhu, prozrazuje, že druhého nemáme v úctě, že se nad něho povyšujeme, a tedy svůj život ceníme výše nežli jeho. Toto slovo je pro bratra ránou, bodnutím do srdce. Má zasáhnout, zranit, zničit. Vědomá pohana však olupuje bratra o čest i na veřejnosti, chce ho potupit také před druhými, v nenávisti chce zničit jeho vnitřní a vnější existenci. Vykonávám nad ním rozsudek. To je vražda a vrah propadá soudu.

DB postupně svůj výklad tvořil během třicátých let v předválečném Německu. Dřív než většina světa dohlédl, kam směřuje nacisty rozdmýchávaný hněv společnosti vůči židům.

Platí ale i dnes, že jsme ohroženi hříchem hněvu, jako společnost i jako jednotlivci. A je to děsivé. Nedávná zkušenost: Na pískovišti matka pořvávala na romské batole a arabské děti, tupila je, už v jejich dětském věku jim svým proklínáním přisuzovala zničenou budoucnost. Vykonal nad nimi svůj rozsudek dřív, než vůbec řekli své první věty.

Vrcholí předvolební kampaň a politici i my jsme ohroženi hříchem hněvu. „Jste lidská zrůda,“ osočil se před delším časem jeden politik vůči novináři, který mu kladl nepříjemné otázky. Ta nadávka dobře vystihuje, jak hněv vede k zabití, degradaci druhého. Jeho zatracení.

Politici jsou ohroženi hříchem hněvu nejen tak, že se jím nechají unést, ale i tak že budou hněv využívat jako prostředek k získání moci - stupňovat nenávist vůči prchajícím Afgáncům, svým politickým odpůrcům a rivalům, novinářům, lidem s jiným viděním světa... My jsme ohroženi, že se na notu hněvu naladíme a budeme ji s nimi pískat.

Politika se nám může zdát vzdálená, ale důsledky hněvu v osobních vztazích a ve svém nitru známe, já i vy. Nikdo nejsme hříchu odolný. Rozhněvat nás umí mnoho věcí: jiný názor bratra ve sboru, když se manželka nezachová podle našich představ, když nám kolega sdělí něco, co se nám nelíbí. Jak dlouho v sobě nosíme utrpěnou křivdu! Někdy zůstane u vnitřní emoce a myšlenek, tiché závisti, někdy svůj hněv projevíme i vnějšně, ať už pohledy nebo nadávkou, slovy pohrdání, výčitkami, schválnostmi, odplácením. Škody také známe... život v nedorozumění, napětí, konfliktech, pak rozbité vztahy, znesváření sousedé, rozeštvání spolupracovníci, roztrhaná rodina, rodiče a děti, odcizení manželé, zdi či dokonce zničení druhého. Známe to, já i vy, jak se snažíme druhé stáhnout na stranu našeho hněvu, ale také to, jak se náš hněv na jednoho člověka, rychle rozšířil na další a další.

Hněv je nebezpečný a není to s ním jednoduché.

Existují různé druhy hněvu. Některé dochované zlomky textu Matoušova evangelia dodávají, že se má jednat o hněv „bez příčiny“. Jde nejspíše o pozdější vsuvky, ale už ony ukazují, že některý hněv je zlý, jiný může být dobrý a potřebný. Ve SZ známe Boží hněv, který je projevem ne jeho momentální nálady, ale svatosti, spravedlnosti a lásky, je mířen proti hříchu. Zlo nás nesmí nechat chladnými. Je ale třeba

být obezřetný, jak píše Jakub: *Každý člověk ať je rychlý k naslouchání, ale pomalý k mluvení, pomalý k hněvu.* (Jk 1,19). Kéž bych se uměl touto radou sám řídit.

Zatracování

Věnoval jsem více prostoru hněvu. Ježíš vyjmenovává v jedné stupňující se řadě ještě „snižovat“ a „zatracovat“, jakési další stupně, když hněv není ovládnut, ale je puštěn ze řetězu. Vrcholem je zatracování, vylučování z obecnství s Bohem. To je velmi vážný počín, upírat druhému Boží lásku, odpuštění, dobrotu, milosrdenství i spravedlnost. To nemůže nikdo na druhého svolávat jen tak. Proto přichází od Ježíše i velmi symetrické varování – kdo druhému přeje zatracení, sám sebe vylučuje z Boží přítomnosti.

1. praktický důsledek: smíření

Ježíš předestřel, jak vypadá ona vyšší spravedlnost v přikázání „nezabiješ“ a ihned vede své posluchače k praktickým důsledkům, jmenuje dvě situace.

23Přinášíš-li tedy svůj dar na oltář a tam se rozpomeneš, že tvůj bratr má něco proti tobě, 24nech svůj dar před oltářem a jdi se nejprve smířit se svým bratrem; potom teprve přijď a přines svůj dar.

K Bohu tedy nelze přistoupit bez usmíření vztahů. Nebo jinak: vztah k Bohu nelze oddělit od vztahu k našim bližním. Bůh se od nich nedá odtrhnout. Nechce být uctíván, když je náš bližní zneuctíván. Jak se píše v první Janově epistoletě: *Řekne-li někdo: „Já miluji Boha a přitom nenávidí svého bratra, je lhář.“* (1 J4,20)

Pohrdání bratrem činí bohoslužbu nepravdivou [...] Jestliže jednotlivec stejně jako církev chtějí před Boha předstoupit s povýšeným a nesmířeným srdcem, nebezpečně si zahrávají s modlou. Pokud bratrovi odmítám službu a lásku, pokud jej vydávám posměchu, pokud může mít bratr něco proti mně nebo proti Ježíšově církvi, potud nemůže být moje oběť přijata. Mezi mne a Boha se nestaví teprve můj hněv, nýbrž už holá skutečnost, že tu je bratr, kterého zraňuji, urážím, znevažuji a který „má něco proti mně“ (následování 120)

Je jasné, že Ježíš nemyslí na prvním místě prostě bohoslužbu v neděli, ale bohoslužbu každého dne. Náš vztah k němu, který se má projevat odpuštěním a milosrdenstvím, touhou hasit a usmířovat spory, hledáním pokoje.

V bohoslužbě a její liturgii mám rád dva prvky, které na toto reagují. Je to jednak vyznání hříchů. Možná jste si všimli, že ho zařazují do úvodní modlitby či písně. Hned z počátku bohoslužby se zastavit a reflektovat své vztahy, abychom mohli předstupovat před pána Boha ve vědomí, že žijeme z milosti. Vyznání hříchů vždy předchází také Večeři Páně a k němu se pojí i podávání rukou a ujišťování o pokoji. Ne vždy se to v našich sborech praktikuje, ale je to krásný prvek. Obejít nejbližší lidi, stojící okolo mě, ujistit je o pokoji a zvláště pak jít za člověkem, kde náš vztah je poškozený nebo kde si jsem nejistý a usmířit ho. A sám jsem mohl několikrát prožít sílu toho okamžiku. Kvůli covidu musíme být nyní s tímto prvkem opatrní. Ale pointou není gesto, ale jeho sdělení. Smíření covid určitě nebrání.

2. praktický důsledek: ještě je čas milosti, smíř se nyní

To byl první praktický důsledek přikázání nezabiješ, vztah k Bohu nelze oddělit od vztahu k člověku. Je třeba se usmířit. Druhý praktický důsledek Ježíš formuluje:

25Dohodni se se svým protivníkem včas, dokud jsi s ním na cestě k soudu, aby tě neodevzdal soudci a soudce žalárníkovi, a byl bys uvržen do vězení. 26Amen, pravím ti, že odtud nevyjdeš, dokud nezaplatíš do posledního haléře.

Kdo chce skutečně následovat Ježíše, tomu zbývá jen jedna cesta, cesta s mířením s bratrem. Ještě je čas milosti. Bratra ještě máme, jsme s ním na cestě. Ještě mu můžeme vyjít vstříc a usmířit se. Byť Ježíšovo slovo zní tvrdě, je především slovem milosti – ještě je čas se usmířit, přinést bratrovi pokoj a milosrdenství nebo ho získat! Tak nemeškejme.

Potřeba odpuštění, proměna našeho srdce, radost ze střípků B.Království

Když slyšíme o přísných požadavcích této „vyšší spravedlnosti,“ Ježíšova pochopení „nezabiješ“ zatoužíme po ideálu, který Ježíš vytyčuje, protože je krásným a v hloubi duše bychom si přáli mírumilovný a láskyplný svět Božího království. Vzápětí se ale musíme rozesmutnit, protože vidíme, já i vy, že nedosahujeme kvalit stanovených Ježíšem. Naše lidské síly a schopnosti na ni nestačí. Políčko modrého života musí zůstat prázdné. Nemůžeme se radovat z modré linky napříč celým týdnem.

Ale právě kvůli zklamání ze stavu našeho modrého života, tím hlasitěji, že je více bílý než modrý, nám smí zaznít dobrá zpráva o odpuštění hříchů. Tím spíše, že je modrý život bílý, pochopíme, že je nutné zapřít sama sebe a otevřít se Duchu svatému, aby proměňoval naše srdce. A tím více se budeme radovat, když v usmíření dvou lidí spatříme záblesk Božího království. Jsme-li zoufalí a nešťastní ze stavu našeho života, vezme, že Kristus obměkčuje naše srdce, volá nás k pokání a přijetí vykoupení.

Vykoupení, které samo začalo hněvem. Nejprve Božím hněvem nad hříchem, který ho vedl k láskyplnému a milosrdnému jednání. Poslal Ježíše. Ježíši *musil být ve všem jako jeho bratří*. Jak se píše v listu Židům. Stal se naším bratrem, bratrem všech lidí. A jak to lidé umí, dolehl jejich hněv, ponížení a zatracení i na jejich bratra Ježíše. Na něm byl zákaz „nezabiješ“ porušen od začátku až do konce, od hněvu až po smrt. Symetrickou odpovědí by mělo být, podle Ježíšových vlastních slov – peklo. Ale čteme dále v Židům: *Proto musil být ve všem jako jeho bratří, aby se stal velebným milosrdným a věrným v Boží službě a mohl tak smířit hřích lidu* (Žid 2,17). Kristus sám nepodleh hněvu. Jeho srdce bylo čisté. A my si můžeme být jisti, že Bůh Otec se ho nezřekl a kvůli němu se nezřekne ani nás. Vždyť právě pro nás Kristus snášel veškerou potupu. On nás nezatratil a nezatratí. V Kristově oběti jsme usmířeni s Otcem. V Kristově kříži můžeme zakoušet ten nejzásadnější a nejdůležitější moment smíření se s bratrem, který nás volá k pokání, dokud je čas.

V Kristu a v Duchu svatém se naplnilo zaslíbení proroka Jeremiáše: *Svůj zákon jim dám do nitra, vepíší jim jej do srdce. Budu jim Bohem a oni budou mým lidem. Už nebude učit každý svého bližního a každý svého bratra „Poznávejte Hospodina“ Všichni mě budou znát, od nejmenšího do největšího z nich.*

V Kristu jsme nedostali nový a podrobnější modrý život s důkladněji rozepsanými okénky. Ve víře v něj jsme přijali Božím milosrdenstvím obnovené srdce, plné Boží lásky a milosrdenství, které v samo sobě touží a usiluje o svět Božího království. Není to pro něj povinnost, ale radost a vlastní chtění. Tak to v nás Duch svatý působí, když nás vede a proměňuje.

Důsledkem působení Božího Ducha pak není radost z modré čáry na papíře. Ale radost ze záblesků Božího království, Boží lásky, které smíme zakoušet. Když nám bratr odpustí a usmíříme se. Když někde kolem nás zahlédneme, že Duch pracuje.

Tak jsem mohl být svědkem trpělivé práce, modliteb a mnohých rozhovorů kazatele a pastorační pracovnice s roztříštěnou rodinou do dvou znesvářených frakcí. Po měsících úsilí mohla prababička poprvé spatřit svého vnuka, babička s dědečkem přijmout rozhodnutí svého syna s manželkou žít svůj život jinak, než si rodiče představovali. A syn s manželkou získali prostor a svobodu a vzali opět vážně odpovědnost za své rodiče. Nebylo to jednoduché, mnoho hněvu muselo být uhašeno, mnoho odpuštěno, mnoho těžkého zkousnuto. Ale záblesk Božího působení byl zřetelný.

Závěr

Kéž můžeme zakoušet momenty smíření, modleme se za ně. Kéž můžeme zakoušet, že Bůh proměňuje naše srdce svých Duchem a dává nám zvládnout i nejhlubší hněv našich životů. Kéž ostří naše svědomí a volá nás k pokání. Buďme si jisti, že náš bratr Ježíš, usmířil náš hřích.